

*Významné životní jubileum prof. Marie Krčmové (*24. 12. 1940)*

*The significant birth anniversary
of Prof. Maria Krčmova (*24. 12. 1940)*

MICHAL KRÍSTEK*, MARTIN SCHACHERL**

Texty, které připomínají životní jubilea významných osobností vědy, obvykle obsahují biografickou a bibliografickou část – ačkoliv tato tradice bude zachována také u textu k významnému životnímu jubileu prof. Marie Krčmové, právě v tomto konkrétním případě by příspěvek obsahující pouze tyto dvě složky rozhodně nemohl zachytit natolik výraznou osobnost, jakou jubilatka bezesporu je.

Úvodem tedy základní životopisné údaje: Marie Krčmová se narodila 24. prosince 1940 v Brně – tomuto městu a jeho akademickému prostředí je celoživotně věrná. V roce 1962 absolvovala brněnskou filozofickou fakultu, konkrétně obor čeština-ruština (v jeho rámci také rozšiřující studium fonetiky

---

* <https://orcid.org/0000-0002-0914-0099>, Masarykova univerzita, Brno, Česká republika, kristek@phil.muni.cz

** <https://orcid.org/0000-0002-2719-8075>, Jihočeská univerzita, České Budějovice, Česká republika, schacherl@pf.jcu.cz

a polštiny), v témže roce nastoupila na stáž do brněnské pobočky Ústavu pro jazyk český Československé akademie věd, od r. 1965 jako aspirantka a od r. 1969 jako zaměstnankyně. Počátkem 70. let 20. stol. přešla na brněnskou filozofickou fakultu, kde působila až do r. 2009, nejprve na tamní bohemistice, v letech 1995-2004 pak vedla nově založený Ústav jazykovědy, na jehož vzniku se sama aktivně podílela; nyní je emeritní profesorkou. Během své odborné dráhy hostovala také na jiných univerzitách, jak domácích (Opava, Ostrava, Ústí nad Labem), tak zahraničních (Bulharsko, Německo, Polsko, Slovensko), ukotvení v Brně si však zachovala – právě její práce pro mateřskou univerzitu přispěla k tomu, že jí r. 2011 byla udělena zlatá medaile Masarykovy univerzity.

Pokud jde o vědecké a pedagogické hodnosti, r. 1966 získala titul PhDr. prací *Přízvukování předložkových spojení na Brněnsku*, r. 1972 hodnost CSc. prací *Městská mluva brněnská*, později se na brněnské filozofické fakultě stala docentkou a od r. 1998 profesorkou; byla a je aktivní také v rámci Jazykovědného sdružení. V souvislosti s jubilentčinou odbornou činností je také zapotřebí zdůraznit, že ačkoliv např. informace o absolvování rozšiřujícího studia polštiny může na první pohled vypadat spíše jako doplňující údaj, právě v kontextu doby se jedná o důležitý fakt – tato skutečnost jí totiž kromě znalosti dalšího ze slovanských jazyků přinesla také cenné obohacení, pokud jde o přístup k odborným zdrojům, ať už k původním polským pracím, nebo k pracím přeloženým do polštiny z jiných jazyků. Na tomto místě lze rovněž připomenout, že kromě kontaktů s polskými kolegy (mj. S. Gajda nebo M. Balowski) se jubilantka od počátku 90. let 20. stol. aktivně účastní např. konferencí pravidelně pořádaných v Opole.

Výčet jubilentčiných profesních aktivit je zapotřebí doplnit také zmínkou o tom, že dlouhodobě vede i oponuje studentské práce různého typu (bakalářské, magisterské i doktorské) a věnuje se také dalším typům vědeckých kvalifikačních prací, a to i jako členka vědeckých a oborových rad. V této souvislosti je vhodné zmínit, že při vedení prací neprosazuje primárně své vlastní názory, po vzájemné dohodě nechává studentům volnost k samostatné práci, odevzdané texty pak pečlivě čte, upozorňuje na nesrovnalosti a nabízí možnost o sporných bodech diskutovat, což svědčí jak o její profesionalitě, tak o respektu k názorům ostatních.

Jak bylo naznačeno v úvodu, texty tohoto druhu se obvykle alespoň výběrově věnují také bibliografii – v případě Marie Krčmové to znamená několik

set domácích i zahraničních publikací z různých oblastí (fonetika, fonologie, stylistika, sociolingvistika, jazyková kultura, teorie národního jazyka – včetně problematiky městské mluvy) – jsou to jak práce věnující se češtině, tak práce obecně lingvistického zaměření. V této souvislosti je nutno uvést především její metodologicky velice přínosnou monografii *Běžně mluvený jazyk v Brně* (1981), která se později stala podkladem pro její habilitaci. Jubilantka se podílela rovněž na zpracovávání podkladů pro *Český jazykový atlas* (1992–2011, nyní je průběžně zpřístupňován také online), terénní výzkumy v rámci přípravných prací ji zavedly mj. k polským hranicím, konkrétně na Osoblažsko, tato etapa její práce je zachycena např. v antologii *České nářeční texty* (1976). Pokud jde o stylistiku češtiny, kromě samostatných studií a článků je zapotřebí zmínit její výrazný podíl na sérii odborných prací, na jejímž počátku stojí skriptum *Stylistické minimum*, poprvé vydané r. 1987 spolu s J. Chloupkem a E. Minářovou – a na tomto místě je vhodné neopomenout skutečnost, že to byl právě J. Chloupek, kdo svého času přispěl k tomu, že se jubilantka začala hlouběji věnovat také stylistice. Autorský tým se později rozšířil o M. Čechovou a vzniklo několik průběžně aktualizovaných a doplňovaných knih – *Stylistika češtiny* (1991), *Stylistika současné češtiny* (1997), *Současná česká stylistika* (2003) a *Současná stylistika* (2008), poslední z nich, po úmrtí J. Chloupka, v autorské trojici M. Čechová, M. Krčmová a E. Minářová. Jubilantka se podílela také na nejrůznějších kolektivních pracích, velmi často v rámci grantových projektů – výstupy z těchto projektů jsou např. *Příruční mluvnice češtiny* (poprvé 1995), *Encyklopedický slovník češtiny* (2002) nebo *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky* (2007). Je rovněž nutno zmínit jubilantčin podíl na svazku věnovaném češtině v sérii *Najnowsze dzieje języków słowiańskich* (Opole 1998) nebo projekt *Integrace v jazycích – jazyky v integraci* (dokončeno 2010). I v poslední době se jubilantka nadále věnuje nosným tématům své odborné dráhy, jakými jsou např. problematika češtiny na Moravě, jazyková kultura a podobně; stále také sleduje aktuální vývoj v oborech, jimiž se zabývala a zabývá. V souvislosti s publikační činností M. Krčmové je vhodné zmínit rovněž skutečnost, že intenzivně využívá možností, které nabízejí moderní technologie – kromě zpřístupňování online verzí svých starších, často obtížněji dostupných prací jubilantka vedla grantový projekt *Komparativní studium věcných textů* (dokončeno 2004), jehož výsledek byl zpřístupněn pod názvem *Stylistický web* (<http://www.phil.muni.cz/stylistika/>), zpracovala a upravila desítky hesel

především z oblasti fonetiky a fonologie, stylistiky i jazykové kultury pro *Nový encyklopedický slovník češtiny* (2010-2016, navazuje na výše uvedený slovník z r. 2002; <https://www.czechency.org/>)

Jak už bylo naznačeno v úvodu, právě v případě Marie Krčmové je neméně důležitá také osobnost jubilatky. Nejde jen o její rodinné zázemí – významnou roli jistě sehrál otec M. Krčmové, prof. J. Hrabák (v současnosti pak toto zázemí, kromě širší rodiny, tvoří syn, snacha a vnučka). Toto prostředí jí poskytlo kontakty nejen s osobnostmi z oblasti lingvistiky a literární vědy, ale například také z oblasti historie nebo etnologie, což jubilantce přineslo široký všeobecný rozhled (navíc často zaměřený nejen do oblasti humanitních věd, ale rovněž do oblasti věd přírodních) a přispělo i k utváření jejího specifického smyslu pro humor, tedy k vlastnosti, které si při setkání s ní nelze nevšimnout a která ji dlouhodobě provází, stejně jako pracovitost a smysl pro praktické jednání. To může souviset i se skutečností, že jedna z větví rodiny byla v předchozích generacích zakotvena v zemědělském prostředí jižních Čech, kde právě nezávislost, soběstačnost i schopnost poradit si v různých životních situacích představovaly velice důležité vlastnosti.

Existují však také další faktory: jedním z nich je i skutečnost, že jubilatka si už na počátku školní docházky osvojila metodu globálního čtení – to jí umožnilo a umožňuje efektivně vstřebávat a zpracovávat informace, čímž ovšem není vyloučena schopnost pečlivě se na různé texty soustředit. Nejde samozřejmě jen o texty odborné, to by bylo příliš velké zúžení – kromě klasických děl beletrie (A. P. Čechov, S. Lewis, J. Hašek, K. Poláček a mnozí jiní; mimo oblast prózy pak třeba Nezvalova verze *Manon Lescaut* nebo Šrámkův *Měsíc nad řekou*) má jubilatka v oblibě také kvalitní detektivní příběhy, např. od A. Christie, nebo knihu *Vražda potřebuje reklamu* (Murder must advertise) od D. Sayersové – právě knihy tohoto druhu poskytují jednak odpočinek, jednak procvičení v jistém způsobu uvažování, a kromě toho mohou také nabídnout znalost reálií spjatých s příslušným místem a časem. Občas jí kouzlem nechtěného potěší také texty z oblasti paraliteratury, a vlastně i jiné texty, jež se z různých důvodů odchyľují od vžitých konvencí – i v tom je možno vysledovat sepětí s J. Hrabákem, který mj. právě o takovýchto textech svého času psal. A nejedná se jen o texty – jubilatka má ráda také filmy, např. díla S. Ejzenštejna, starší francouzský titul *Mzda strachu* režiséra H.-G. Clouzota, film M. Friče *Pytláková schovanka* nebo adaptaci Tolstého *Vojny a míru* režírovanou S. Bondarčukem.

Závěrem je zapotřebí zdůraznit, že kontakt s prof. Krčmovou je pro kolegy, a vůbec pro lidi z jejího okolí nesporným přínosem – tento přínos lze obecně formulovat tak, že když je zapotřebí, existuje možnost promluvit si a poradit se o věcech pracovních i osobních. Diskuse s prof. Krčmovou jsou cenné i tím, že není nutno pokaždé bezpodmínečně souhlasit s jejími názory, ale vždy poskytnou důležitý podnět k samostatnému uvažování, tím spíše, že se opírají o jubilentčiny bohaté zkušenosti, její rady bývají navíc často doprovázeny nabídkou konkrétní pomoci – a protože ty nejdůležitější věci jsou často velice jednoduché, může takové být i závěrečné přání: co nejvíce zdraví a životní pohody, paní profesorko!

Book reviews

